

## MIT ÜZEN AZ EURÓPAI JOGI SZABÁLYOZÁS A MESTERSÉGES INTELLIGENCIÁVAL KAPCSOLATOS FILOZÓFIAI KÉRDÉSEK KAPCSÁN?

Tóth András\*

### 1. Bevezetés

A mesterséges intelligencia (MI) kapcsán sikerült annyira analóg technológiát alkotni az emberi agy gondolatmenetéhez, hogy ez a körülmény széles körű reflexiót indított mindazzal kapcsolatban, amit eddig emberinek gondoltunk (pl. kutatás, oktatás, jog, hit, érzelmek stb.). Mindez nem csak magyarázza az MI kapcsán észlelhető felfokozott érdeklődést szinten minden téren, de egyúttal izgalmas lehetőséget kínál, hogy a különböző tudományterületeket kereszt-reflektáltassuk. Ez a tanulmány az EU MI szabályozása és az MI-vel kapcsolatos filozófiai gondolkodás ütköztetésére vállalkozik. Nem mintha a jogi szabályozásnak lenne relevanciája a filozófia viták végső kimenetére, hanem abból célból, hogy sajátos perspektívából (filozófiai szempontok) megvizsgálja az európai MI szabályozás karakterét és abból következtetéseket vonjon le. Így a tanulmány módszertanilag interdisziplináris dogmatikai elemzés, amely azonosítja a szabályozás filozófiai releváns pontjait, megvizsgálja az azokkal kapcsolatos filozófiai álláspontokat, majd azokat a szabályozásra vetítve megpróbál jogpolitikai értelmű következtetéseket levonni.

### 2. Az MI kapcsán felmerülő jogilag releváns filozófiai kérdések

Floridi megközelítésében egy kérdés attól lesz filozófia, hogy valami végsőre (dolgok lényegére) irányul, de amely kérdések nyitottak<sup>1</sup> (ebben az értelemben nem abszolú-

\* Habilitált egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar; a Gazdasági Versenyhivatal elnökhelyettese, a Versenytanács elnöke.

<sup>1</sup> Floridi szerinti „ha feltételezzük, hogy a filozófiai kérdések zárt kérdések – ha a filozófia a tényekkel és a létezéssel kapcsolatos kísérleti érveléssel, a mennyiséggel vagy számmal kapcsolatos absztrakt érveléssel és a tudáskeresésünk során tett felfedezésekkel foglalkozik –, akkor igaza van Hume-nak és abban, hogy akkor a filozófia halott, mert kiszervezte ilyen kérdések megválaszolásának feladatát

tok,<sup>2</sup> hanem további kérdéseket vetnek fel – szemben a logika és matematika zárt világával) és ezáltal episztemikus aluldetermináltság jellemzi őket az empirikus módszerekkel szemben, hiszen ellenkező esetben tudományos kérdés lenne,<sup>3</sup> melynek következtében a filozófiai kérdések befogadók további érvekre (akár egymással ellentétesekre is).<sup>4</sup> Ebből következően egy kérdés filozófiai, ha egy kompetens válasznak például az alábbiak közül egynek megfelel:

- vitatott fogalmak tisztázására irányul (például intelligencia, cselekvőképesség)
- analitikus elemzés (kinek lehetnek jogai)
- normatív indokok megadása (pl. mikor kell jogoknak/kötelezettségeknek kapcsolódniuk, és kihez/mihez)
- az igazolás episztemikus mércéje (pl. mi számít bizonyítéknak az elme létezése mellett)
- a filozófiára jellemző érvelési formák használata (pl. ellenpéldák, gondolat kísérletek, alkalmazási/értelmezési feltételek)
- annak bemutatása, hogy miért marad racionálisan vitatható egy megközelítés.
- Mindezek alapján az MI kapcsán a következő jogilag/szabályozási szempontból releváns filozófiai kérdések merülnek fel:
- Intelligencia fogalma: mi az intelligencia? Hogyan szerezhető bizonyosság egy másik entitás értelméről/tudatáról? Ez egy episztemológiai kérdés (más elme problémája), analitikus feladat amennyiben fogalomtisztázás és fenomenológia kérdés, hogy mi számíthat tapasztalatnak: mi a szenvedés például?
- Mikor és milyen jogok/kötelezettségek járnak egy entitásnak? Az MI kihívást jelent-e a jog antropocentrikus alapjaira?
- A technológia eszköz vagy totalitás, a jog melyiket támogatja? Ez azért filozófiai kérdés, mert azokról a feltételekről és keretrendszerekről szól, amelyek révén az emberi gyakorlatok (beleértve a jogot is) érthetővé válnak.

## 2.1. Intelligencia

Az intelligenciával kapcsolatos filozófiai viták kapcsán a „más elme” problematikát kell említeni. Az embereknek ugyanis nincs közvetlen érzékszervi hozzáférésük mások szubjektív élményeihez,<sup>5</sup> ezért következtetésekre (pl. analógia) lehet szükség a mentális állapotok tulajdonításához. A viselkedési hasonlóságok (behaviorizmus) nem egyér-

---

olyan vizsgálatokra, amelyek képesek a megfelelő empirikus vagy logikai-matematikai forrásokhoz fordulni; egyszerűen fogalmazva, a tudományra.” Luciano Floridi: What is a philosophical question? *Metaphilosophy*, Vol. 44., N. 3. (2013) 203–204. <https://doi.org/10.1111/meta.12035>

<sup>2</sup> Floridi szerint életünkben felmerülő jelentős kérdések közül sok, ha nem a legtöbb nyitott: mit kell tennem ekkor, meg akkor. Uo. 204.

<sup>3</sup> „A filozófiában az ember sem nem tesztl, sem nem számol.” Uo. 218.

<sup>4</sup> „A filozófia nem a megoldások felfedezésében, hanem a tervezésében rejlik.” Uo. 211.

<sup>5</sup> David Premack – Guy Woodruff: Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behavioral and Brain Sciences*, Vol. 1., Issue 4. (1978) 515–526. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00076512>

telmüen tükrözik a morálisan releváns mentális tulajdonságokat.<sup>6</sup> A más elme problémája már Descartes-nél is megjelenik, aki a józan ész filozófiai módszerré téve arra jut, hogy saját maga gondolati működéséből fakadó lét-bizonyosságon kívül nem lehet bizonyosságot szerezni semmi más létét illetően, így más tudatosságára vonatkozóan sem. A filozófia máig nem rendelkezik egy általánosan elfogadott teszttel a másik belső tudatosságának megállapítására. Az Alan Turing által javasolt megközelítés szerint, ha egy gép viselkedése megkülönböztethetetlen az emberétől, azzal összetéveszthető, akkor intelligensnek tekinthetjük – lényegében behaviorizmus. John Searle a kínai szoba gondolat kísérletén keresztül viszont arra hívja fel a figyelmet, hogy a látszat/megjelenés ellenére a tudat hiányozhat és a szimuláció nem egyenlő a valódi tapasztalattal,<sup>7</sup> mert az nem replikáció (egy rendszer produkálhat olyan viselkedést, ami megkülönböztethetetlen a megértéstől, miközben nem rendelkezik megértéssel/intencionalitással). Bár úgy tűnik ez komoly csapás a behaviorista elegendőségi állításokra,<sup>8</sup> ugyanakkor a dolgok külső megjelenése szerint való megítélése a gyakorlatban továbbra is jelentőséggel bír (akár magának a jognak a működése szempontjából is<sup>9</sup>) az MI esetében is, miként ezt lentebb látni fogjuk az analógia valóságteremtő ereje kapcsán.

A mai MI-nek hívott rendszerek egyik kulcseleme a mintafelismerő képesség.<sup>10</sup> Jakob Svensson amellett érvel, hogy a jelenlét – a váratlanul kibontakozó, bizonytalan helyzetekbe helyezkedés és azokra való reagálás – központi szerepet játszik az organikus<sup>11</sup> intelligenciában. N. Katherine Hayles-re hivatkozik,<sup>12</sup> aki szerint az MI-t szimu-

<sup>6</sup> Ld. Hilary Putnam: Brains and Behavior. In: Sydney Shoemaker (szerk.): *Analytical Philosophy*. Oxford, Blackwell, 1965. 30. „From »X has a pain«, no behavioral statement follow.”

<sup>7</sup> „One of the key challenges is modelling subjective experience or ‘qualia’ – those very personal sensations we experience in everyday life. For example, we may feel pain, joy or frustration, but how can we make it possible for a machine to experience these feelings too? At the current stage of technology, even the most advanced AI systems are not capable of this. They can simulate emotions and reactions, but it remains just a simulation, not a real experience.” Vitaly Yashchenko: Artificial Intelligence: Free Will, Self-Consciousness and Ethics. *Artificial Intelligence*, Vol. 29., No. 3. (2024) 49. <https://doi.org/10.15407/jai2024.03.032>

<sup>8</sup> Ayşe Pinar Saygin – Ilyas Cicekli – Varol Akman: Turing Test: 50 Years Later. *Minds and Machines*, Vol. 10., No. 4. (2000) 484. <https://doi.org/10.1023/A:1011288000451>

<sup>9</sup> Ld. „making of a contract depends not on the agreement of two minds in one intention, but on the agreement of two sets of external signs—not on the parties’ having meant the same thing but on their having said the same thing.” Oliver Wendell Holmes, Jr.: The Path of the Law. *Harvard Law Review*, Vol. 10. (1897) 463. <https://doi.org/10.2307/1322028>; de lehet említeni az adott esetben elvárható vagy az észszerűen eljáró fogyasztó standardokat is, amelyeket viselkedés és nem pszichológiai vizsgálatok alapján állapítanak meg.

<sup>10</sup> G. Vijaya Lakshmi – N. Sharada: Artificial Intelligence based Pattern Recognition. *International Journal of Engineering and Management Research*, Vol. 9., Issue 2. (2019) 29–32. <https://doi.org/10.31033/ijemr.9.2.4>

<sup>11</sup> „Organic implies developing naturally over time without being forced or planned, as well as derived from living matter.” Jakob Svensson: Artificial intelligence is an oxymoron: The importance of an organic body when facing unknown situations as they unfold in the present moment. *Ai & Society*, 2021. 368. <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01311-z>

<sup>12</sup> N. Katherine Hayles: *How we became Posthuman. Virtual bodies in cybernetics, literature and informatics*. Chicago, University of Chicago Press, 1999. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226321394.001.0001>

lációs képessége és a dematerializáltsága a mintázat (szemben a véletlenszerűséggel) felé tolja el, fogalmilag eltávolítva ezzel a jelenléttől.<sup>13</sup> Svensson szerint a jelenlétnek ez a mintázat általi felváltása az intelligencia elvesztésével jár, mivel az intelligens cselekvés megtestesült beágyazódást igényel a jelen pillanat egyedi és meghatározatlan jellemzőibe.<sup>14</sup> Hayles egy megoldatlan problémát azonosít: hogyan fejlődhet ki nem tudatos vagy tudattalan kogníció olyan technikai rendszerekben, amelyekből hiányoznak az organikus testek, és elsősorban mintafelismerésen, nem pedig az élő jelenlétén keresztül működnek?<sup>15</sup> A jelenlét szempontjából jelentősége van annak is, hogy a humán intelligenciának van egy társadalmi beágyazottsága.<sup>16</sup>

Az *intelligentia* kifejezés a latin *intellegere* igéből származik, amelynek jelentése ‘megérteni’, és ebből ered az *intellectus* szó, ami a megértés képességét jelenti, azaz belső, tapasztalati forma, nem pedig pusztá számítás (ratio).<sup>17</sup> Ez a képesség nemcsak az érzékszervi részletek (pl. egy alma látványa) felidézésére képes, hanem fenomenológiai értelemben arra is, hogy az almát pontosan almaként fogjuk fel és emlékezzünk rá – megérteni, hogy milyen dologról van szó, nem csak a képét felismerni.<sup>18</sup> Fenomenológiai értelmezés szerint az intelligencia központi eleme a jelentés életteli megértése (nem csak a számítás). Az *intellectus* szemlélődő, amely nem aktív, hanem passzív, vagy inkább befogadó, felfogja azt, amit lát.<sup>19</sup> Fentiek alapján a megértést a racionalitás és az intellektus egyszerre hozza létre.<sup>20</sup> Az MI-ra általánosan (MI kutatók által) alkalmazott intelligenciameghatározások azonban eleve elvetik a belső jelleget (paradox módon éppen az intellektust), és helyette egy redukciót alkalmaznak.<sup>21</sup> Ez pedig célorientáltság<sup>22</sup> annak érdekében, hogy az intelligencia definíció használatához megkerüljék a biológiai előfeltételt.<sup>23</sup> Az intelligencia nem nélkülözheti a biológiát pszichológia

<sup>13</sup> Svensson i. m. 369.

<sup>14</sup> Uo. 370.

<sup>15</sup> Uo.

<sup>16</sup> Andy Clark – David Chalmers: The Extended Mind. *Analysis*, Vol. 58., Issue 1. (1998) 7–19. <https://doi.org/10.1093/analys/58.1.7>

<sup>17</sup> Pieper szerint a középkorban a ratio („ész”) „a megértést mint [...] a diszkurzív, logikus gondolkodás, a keresés és vizsgálat, az absztrakció, a definíció és a következtetések levonásának hatalmát” jelentette. AI Research Group for the Centre for Digital Culture of the Dicastery for Culture and Education of the Holy See: *Encountering Artificial Intelligence: Ethical and Anthropological Investigations*. Eugene (Oregon), Pickwick Publications, 2024. 58.

<sup>18</sup> Uo. 61.

<sup>19</sup> Uo. 59.

<sup>20</sup> Uo. 58.

<sup>21</sup> Uo. 59.

<sup>22</sup> „Essence of intelligence in its most general form: Intelligence measures an agent’s ability to achieve goals in a wide range of environments.” Shane Legg – Marcus Hutter: Universal Intelligence: A Definition of Machine Intelligence. *Minds and Machines*, Vol. 17., No. 4. (2007) 403. <https://doi.org/10.1007/s11023-007-9079-x>

<sup>23</sup> „With respect to »machine intelligence«, then, the challenge is not only to accurately capture the common core within the varying conceptions of intelligence by psychologists but also to avoid biological, social, or cultural biases.” Kęstutis Mosakas: *Rights for Intelligent Robots? A Philosophical Inquiry into Machine Moral Status*. Cham, Palgrave Macmillan, 2024. 17. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-64407-8>

értelemben sem.<sup>24</sup> Valójában a mesterséges intelligenciát mesterséges racionalitásnak<sup>25</sup> kellene hívni, hiszen a megértés diszkurzív, kalkulatív, logikus aspektusában nyújt teljesítményt. Az intelligencia nem diszkurzív, biológiai, humán érzelmi dimenziója mesterséges kontextusban használva ebben az értelemben *AI-washing*-nak tűnik (csak akkor nem, ha az intelligenciát fogalmi szinten felcseréljük a rációval, de éppen ezzel történik meg az antropomorfizációt lehetővé tevő analógiateremtés).

Összegzésképpen megállapítható, hogy a jelenlegi mesterséges intelligencia-rendszerek kiválóan teljesítenek a minták feldolgozásában, de az, hogy rendelkeznek-e megértéssel vagy az emberekéhez hasonló tudatos szubjektív élménnyel, továbbra is tisztázatlan. A mai modellek pusztán szimbolikus manipulációt végeznek szemantikai megértés nélkül, ami tükrözi a 'kínai szoba kritikát': a teljesítmény elfedheti a valódi megértés hiányát, így a szintaxisban gazdag kimenetek nem egyenlőek a szemantikai intelligenciával.<sup>26</sup>

## 2.2. A jog megadásának elméletei

Azzal kapcsolatban, hogy milyen esetben járnak jogok, meg kell különböztetni a konceptuális, analitikus (kinek lehetnek egyáltalán jogai) és a normatív (kinek kell, hogy jogai legyenek) nézőpontot.<sup>27</sup> A jogok megadása szempontjából az analitikus érvek ontológiai jellegűek és ekként a már említett „más elme” problémakörbe ütköznek, hiszen miként is lehetne bizonyítékot szerezni mások szubjektív élményeiről. A biológiai vagy behaviorista (hasonló magatartási látszatra építő)<sup>28</sup> analógia lehetővé teszi az ontológiai vagy analitikus elméleteket (mint az angolszász jogban az akarat és érdek elv, amelynek megfelelője a kontinentális európai jogban a cselekvőképesség és jogképesség), de a nem biológiai alapú (mesterséges) entitások esetében behaviorista vagy a funkcionális-szociológiai megközelítés jön szóba, hiszen az ontológiai/analitikus érvek ezek episztemológiai kihívásokkal terheltek a más elme problematika miatt. Analitikus-ontológiai érvek:

1. akarat-elmélet: a jogok egy entitás jogok gyakorlására és azzal kapcsolatos döntések meghozatalára való képességéből (autonómia) fakadnak. Így jogokat azok

<sup>24</sup> „However, psychological definitions receive relative priority here, because „intelligence” has traditionally been considered in terms of how it manifests in biological organisms, such as human beings and, to a lesser extent, non-human animals.” Uo. 17.

<sup>25</sup> Ld. Tarek R. Besold: Rationality {in/for/through} AI. In: Jozef Kelemen – Jan Romportl – Eva Zackova (szerk.): *Beyond Artificial Intelligence. Topics in Intelligent Engineering and Informatics*. Berlin–Heidelberg, Springer, 2013.

<sup>26</sup> Stevan Harnad: The Symbol Grounding Problem. *Physica D: Nonlinear Phenomena*, Vol. 42., Issues 1–3. (1990) 335–346. [https://doi.org/10.1016/0167-2789\(90\)90087-6](https://doi.org/10.1016/0167-2789(90)90087-6)

<sup>27</sup> Jorge Silva Sampaio: I, Robot have rights! Haven't I? Conceptual and normative constraints on holding legal positions. *e-Publica*, Vol. 11., No. 1. (2024) <https://doi.org/10.47345/v11n1art3>

<sup>28</sup> „The argument by analogy is the most well known of the solutions offered to this problem: Others are like me in their behavior, physiology, and other traits; I have conscious mental states or experiences; therefore, in virtue of the analogy, others probably have conscious mental states as well.” Bryan Benham: Analogies and Other Minds. *Informal Logic*, Vol. 29., No. 2. (2009) 199. <https://doi.org/10.22329/il.v29i2.1226>

élvezhetnek, akik képesek megérteni ezeket a jogi hatásköröket. Ez a kontinentális jogi gondolkodásban a cselekvőképesség. Az akarat-elmélet gyökere a kant-i deontológiában található.<sup>29</sup> Kant jogfelfogásának középpontjában az autonóm választás áll és úgy vélte, hogy az autonómiára képes racionális lények önmagukban célok, ami megértést és döntéshozatali autonómiát jelent. Ez a racionális autonómia a méltóság, ami jogok birtokosának minősülhet.<sup>30</sup> (Ezzel szemben Kant tagadta, hogy a nem racionális lények, például az állatok közvetlen jogokkal rendelkeznek – az embereknek csak közvetetten van kötelességük az állatokat emberségesen kezelni, mert a kegyetlenség ellentétes lenne saját erkölcsi karakterükkel.) Ha a jogok birtoklását a cselekvőképességtől (kanti értelmű racionális cselekvés) teszik függővé, akkor ezek a képességek általában komplex pszichológiai szerveződést (szándék, megértés, gyakorlati gondolkodás) feltételezne. Ez pedig felveti a mások elméje típusú kérdést: valódi cselekvőképességet tulajdonítunk-e, vagy csak cselekvőképességhez hasonló viselkedést?

2. Érdekelv: ezen utilitarista megközelítés szerint a jogok a védelemre *méltó* alanyok érdekeit védik (még akarat nélkül is), ha rendelkeznek jóléthez kapcsolódó érdekekkel. Az érdekek tehát eben az értelemben a jólét aspektusai (pl. a szenvedés elkerülése, az élet folytatása<sup>31</sup>), amelyek normatív súlya elegendő alapot adhat a jogi védelem megalapozásához. Joseph Raz megfogalmazása szerint egy jog akkor áll fenn, ha egy személy jólétének egy bizonyos szempontja elegendő ok arra, hogy másokat kötelezettségek alá vonjon.<sup>32</sup> Az érdekeltvre figyelemmel a jogtulajdonosnak nem szükséges cselekvőképességgel rendelkeznie, így ez a megközelítés tekinthető a jogképesség megfelelőjének az európai kontinentális jogban.<sup>33</sup> Viszont, ha a jogokat alátámasztó „érdekeket” fenomenológiailag értelmezzük (pl. szenvedés, fájdalom),<sup>34</sup> akkor az érdek-elmélet alkalmazása magával hozza a más elmével kapcsolatos nehézséget.

Normatív szempontból Arendt ‘jogok társadalmi elismertségének elve’ emelhető ki, amely szerint a jogi alany státusza politikai feltételekhez kötött, mivel egy jogokat biztosító közösségbe tartozik (tagság), vagyis a jogok tényleges érvényesülése konkrét társadalmi/politikai közösségi tagsághoz/elismertséghez kötött.<sup>35</sup> Nonet és Selznick re-

<sup>29</sup> Kim Treiger-Bar-Am: In Defense of Autonomy: An Ethic of Care. *NYU Journal of Law & Liberty*, Vol. 3., No. 2. (2008) 570.

<sup>30</sup> Immanuel Kant: *Lectures on Ethics*. Cambridge, Cambridge University Press, 1997. 212.

<sup>31</sup> Jonathan M. Morgan: Welfare interests and legal rights for non-human animals. *Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers*, 2003. 8637.

<sup>32</sup> Joseph Raz: On the nature of rights. *Mind*, Vol. 93., Issue 370. (1984) 194–214. <https://doi.org/10.1093/mind/XCIII.370.194>

<sup>33</sup> Vö. Visa A.J. Kurki: *A Theory of Legal Personhood*. Oxford, Oxford University Press, 2019. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198844037.001.0001>

<sup>34</sup> Leif Wenar: The Nature of Claim-Rights. *Ethics*, Vol. 123., No. 2. (2013) 227. <https://doi.org/10.1086/668707>

<sup>35</sup> Andrew Schaap: Enacting the right to have rights: Jacques Rancière’s critique of Hannah Arendt. *European Journal of Political Theory*, Vol. 10., N. 1. (2011) 22–45. <https://doi.org/10.1177/1474885110386004>

agáló jogról alkotott elképzelései is normatívak, hiszen eszerint a jognak a társadalmi szükségletekre és törekvésekre adott válaszok elősegítőjének kell lennie.<sup>36</sup>

A belső állapotokkal kapcsolatos fenti episztemikus bizonytalanság megkerülhető egy olyan jogi funkcionális perspektíva alkalmazásával, amely nem függ egy entitás belső tulajdonságainak megállapításától.<sup>37</sup> Jogi-funkcionális szempontból a jogok a társadalmi-jogi célok elérésének eszközeinek tekinthetők,<sup>38</sup> hasonlóan a rend fenntartásához, a jólét védelméhez, az együttműködés előmozdításához, a konfliktusok enyhítéséhez vagy MI esetében a felelősséghez, emberi jogok védelméhez.<sup>39</sup> Nonet és Selznick represszív jogra vonatkozó tipológiája szerint a jog egyenesen a politika alárendeltje.<sup>40</sup> A politikai jogtudomány szerint pedig a jog a politika szférájába tartozik.<sup>41</sup>

### 2.3. Technológia eszközszerűsége és totalitása

Jáki rámutat arra, hogy a mesterséges elme kéz a kézben jár az agy és a fizikai gép közötti analógiával.<sup>42</sup> Ez a megközelítés felhívja a figyelmet a behaviorista analógia (amikor a Turing által javasolt teszt szerint a látszat egyenlő a valósággal)<sup>43</sup> valóságteremtő erejére.<sup>44</sup> A keresztény-zsidó hagyomány bálványimádásként elutasítja az ember által alkotott technológia, mint élettelen „valóság” emberfelettségét (ld. Bölcs 15,7–17.). Ez tükröződik az ember és technológia olyan metaforikus megfeleltetéseiből, mint Descartes esetében, aki az emberi agyat gőzgéphez, Sherrington brit idegtudós (1857–1952) pedig egy táviróhoz hasonlította.<sup>45</sup> Nem csoda, hogy manapság az agyat számítógéphez hasonlítják és az embert az agyára redukálják.<sup>46</sup> A metafora az analógiához képest még instrumentalista megközelítést tükröz, hiszen nem merül fel a

<sup>36</sup> Philippe Nonet – Selznick Philip: *Law and Society in Transition: Toward Responsive Law*. New York, Routledge, 2017. 14. <https://doi.org/10.4324/9780203787540>

<sup>37</sup> Kamił Mamak: AI Personhood, Criminal Law, and Punishment. In: Philipp Hacker (szerk.): *Oxford Intersections: AI in Society*. Oxford, Oxford Academic, 2025. <https://doi.org/10.1093/9780198945215.003.0015>

<sup>38</sup> „Law shapes social reality [...] law is considered as a tool for shaping.” Dana Burchardt: The Functions of Law and their Challenges: The Differentiated Functionality of International Law. *German Law Journal*, Vol. 20., Issue 4. (2019) 409–429. <https://doi.org/10.1017/glj.2019.29>

<sup>39</sup> Mamak i. m.

<sup>40</sup> Nonet–Selznick i. m. 16.

<sup>41</sup> Martin Loughlin: Political Jurisprudence. *Jus Politicum: Revue de Droit Politique*, 2016.

<sup>42</sup> Stanley L. Jaki: *Brain, Mind, and Computers*. Regnery Gateway, 1989.

<sup>43</sup> Diane Proudfoot: *Turing’s Concept of Intelligence. The Turing Guide*. Oxford University Press, 2017.; online ed.: Oxford Academic, 2020. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198747826.003.0038>

<sup>44</sup> Az intelligencia külső, viselkedési jegyek általi feltételezése valós társadalmi következményekkel járhat. Miközben persze ebből nem következik, hogy a gép fenomenális tudatossággal vagy megértéssel rendelkezne. Ez a társadalmi feltételezés azonban létrehozhat egyfajta intézményi státuszt. John R. Searle: *Making the Social World: The Structure of Human Civilization*. Oxford University Press, Oxford, 2010., 59. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780195396171.001.0001>

<sup>45</sup> Jaki i. m. 259.

<sup>46</sup> Ray Kurzweil: *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*. The Viking Press, 2005.; Daniel C. Dennett: *Consciousness Explained*. Little Brown and Company, 1991.

félelem attól, hogy a gőzgép/távíró átveszi az irányítást az emberiség felett. A redukcionista analógia (az ember egyenlő az agyával, az meg egy számítógéppel) már megteremteti a technológia totalizációjának (tehát ember általi uralhatatlanságának) félelmét. Mindez az irodalomban is nyomon követhető. A középkori gólem legendája még arról szól, hogy a formátlan lény (gólem), amely alkotója szolgáttára rendeltetett, alkotója által könnyen be- és kikapcsolható. Ezzel szemben Shelley Frankenstein-je (1831) már emberszabásút alkot, ami (aki?) egyenesen az őt megalkotó tudós életére (is) tör, tehát emberi teremtménye által már nem uralható. Hollywood és a mai redukcionista<sup>47</sup> is megerősítik ezt az elképzelést, amely az embert alárendeli a technológiának, s ezáltal vitatják az ember egyediségét. Jaki éleslátóan rámutat, hogy a valódi veszély tehát nem magukban a gépekben, hanem az ember és a gépek közötti kapcsolatban rejlik (ahogyan Weizenbaum saját tapasztalati alapján is látta az általa alkotott első chatprogram kapcsán, amellyel használóiból valós kapcsolódást váltott ki).<sup>48</sup> Ebben a kontextusban fennáll annak a veszélye, hogy a gépek uralmuk alá hajtják az embert. Az MI-vezérelt közösségi média esetében már megtapasztaltuk a technológia totalitarizmusát az ember figyelme felett.<sup>49</sup>

### 3. Az EU MI szabályozása

Az Európai Unió joga (AI Act)<sup>50</sup> hivatalosan is intelligenciának nevezi az autonóm gépi mintafelismerő rendszereket. Bár az EU AI Act definíciója a mintafelismerést nem tartalmazza, a 3. cikk 1. pont szerinti MI fogalom-meghatározás a fentiek során már említett célkövetést emeli ki. Russel és Norvig nyomán azonban a célorientáltág problémamegoldást jelent, amit racionalitásnak is hívhatunk.<sup>51</sup> A MI-kutatók gyakran a racionalitás fogalmára támaszkodnak az intelligencia homályos fogalma helyett. A racionalitás arra a képességre utal, hogy képesek legyünk kiválasztani a legjobb cselekvést egy adott cél elérése érdekében.<sup>52</sup>

Ennek a redukcionista paradigmának az alapjai nem a számítástechnikából származnak, hanem a 17. század eleji természettudományos gondolatokra vezethetők vissza. Francis Bacon (1561–1626) – akit általában a modern tudományos módszer megal-

<sup>47</sup> Nick Bostrom: *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford University Press, 2014.; Hans P. Moravec: *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*. New York, Oxford University Press, 1999.

<sup>48</sup> Jaki i. m. 301.

<sup>49</sup> Gábor L. Ambrus: *From the Golem to Freedom: A Study on Technology and Religion*. Bloomsbury Academic, 2024. <https://doi.org/10.5040/9781350361300>

<sup>50</sup> Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (a mesterséges intelligenciáról szóló rendelet) HL L, 2024/1689, 2024.7.12. (a továbbiakban: AI Act).

<sup>51</sup> Stuart Russell – Peter Norvig: *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, *Pearson Series in Artificial Intelligence*. 4th US ed., 2003.

<sup>52</sup> Vladan Devedzic: Identity of AI. *Discover Artificial Intelligence*, Vol. 2., N. 23. (2022) <https://doi.org/10.1007/s44163-022-00038-0>

kotójának tartanak – szerint az intelligencia nem megértés, hanem problémamegoldás, ezért is fektetett hangsúlyt a kísérleti tudásra.<sup>53</sup> Auguste Comte (1798–1857) megerősítette azt a nézetet, hogy az intelligencia a számító elme gyakorlati hatékonysága.<sup>54</sup> A 20. század közepétől a végéig az intelligencia egyenlővé vált a szimbolikusan ábrázolt információk logikai manipulációjával, ami hatással volt a korai MI-kutatásokra. Ezzel azonban elveszett valami a keresztény hagyomány által oly nagyra tartott megértés fogalmából. Ugyanakkor a racionalitás önmagában kevés teret hagy az intelligencia egyéb fontos aspektusainak, mint például szándék, az absztrakció, az érzelmek és a meggyőződések.<sup>55</sup> Márpedig az érzelmek a humán gondolkodás és döntéshozatal szempontjából relevánsnak. Ezért az EU AI Act mesterségesintelligencia-definíciója egyik központi eleme, a következtetés-levonás (12. preambulum-bekezdés) egyfelől redukcionista, mert a racionalitás részeként<sup>56</sup> nem tartalmazza a humán intelligencia lényegét jelentő megtestesült érzelmi dimenziót, másfelől megtévesztő, hiszen a következtetés-levonás nem az intelligencia, hanem diszkurzív racionalitás jellemzője. Persze ez a megközelítés gyakorlati oldalról hasznos lehetne, mert ezzel a redukcionista behaviorizmussal, azaz a racionális viselkedési analógiával megkerülhető a jogmegadás episztemikus korlátja. De csak lenne, mert paradox módon ezt a műveletet az Unió jogában nem kíséri a gép jogi státuszának elismerése, miközben a kanti értelmű racionális cselekvés alapján az intelligencia olyan komplex pszichológiai szerveződést (szándék, megértés, gyakorlati gondolkodás) feltételezne, amely az érdekelv alapján a fájdalom/szenvedés elkerüléséhez való jogot (jogképesség) is magával vonná (ld. az európai kontinentális jogrendszerekben a cselekvőképességben benne foglaltatik a jogképesség, tehát feltesszük, hogy aki a racionális megértésre képes, az valószínűleg fájdalmat is érez). Az EU AI Act, elnevezésével ellentétben, az embert (fejlesztőket, disztribútorokat, importőröket) szabályozza, nem pedig a technológiát. Emiatt helyesebb lenne algoretikáról, mint MI-jogról beszélni, mivel az MI-t fejlesztő, forgalmazó emberre nézve fogalmaz meg elvárásokat. Mindez paradox módon azt jelzi, hogy a mesterséges intelligencia (dacára annak, hogy a jog így hívja) a szabályozó szerint sem létezik, ezért annak joga sincs.

Miként a terminológia terén, úgy a jog a technológia emberi uralom alatt tartásában is ellentmondással terhelt. Egyrészt az EU AI Act számos olyan MI-felhasználást betilt az EU-ban, amelyek esetében az ember pusztán a technológia alapanyagává degradálódik. Erre példa:

- az AI Act 5. cikk (1) bekezdés a) pontja, amely tiltja a célzott reklámozáshoz burkoltan használt érzelemfelismerő rendszer alkalmazását termékadás fokozása

<sup>53</sup> AI Research Group for the Centre for Digital Culture of the Dicastery for Culture and Education of the Holy See: *Encountering Artificial Intelligence: Ethical and Anthropological Investigations*. Eugene, Oregon, Pickwick Publications, 2024. 59.

<sup>54</sup> Uo. 61.

<sup>55</sup> Devedzic i. m.

<sup>56</sup> Stuart Russell – Peter Norvig: *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 2nd ed., Prentice Hall, 2003. Chapter 1., 2.

érdekében (pl. online piactéren stresszel kapcsolatos könyvek böngészése esetén meditatív zenei válogatás felkínálása);

- az AI Act 5. cikk (1) bekezdés b) pontja, amely tiltja a gyermekek kognitív sebezhetőségét kihasználó videojátékot (játék lassulásánál további játékkal feloldható váratlan jutalom);
- az AI Act 5. cikk (1) bekezdés g) pontja, amely tiltja a felhasználók közösségi-média-platformra feltöltött fotói biometrikus adatainak elemzését, hogy azokat célzott politikai üzenetek küldéséhez politikai irányultság szerint kategorizálja.

Másrészt, az EU AI Act hangsúlyozza az emberi felügyeletet (14. cikk) és ellenőrzést, a mesterségesintelligencia-rendszereket olyan termékeként vagy eszközökként kezeli, amelyek kockázat szerint osztályozhatók és szabályozhatók. Mindkét fenti példa (tilalmak, emberi felügyelet) a szabályozás instrumentális/eszköz alapú megközelítését tükrözi.

Ezzel szemben az európai szabályozás (miközben szabályozási cunamit zúdít a digitális és technológiai térre) évek óta tétlenül nézi, miként zsákmányolja ki az emberek figyelmét, adatait, idejét és lényegében életét az MI segítségével a közösségi média. Az MI segítségével a közösségimédia-platformok képesek a tartalom személyre szabására, amelynek célja, hogy a felhasználók minél több időt töltsenek el a platformon.<sup>57</sup> Sokszor ezt olyan szerencsejátékokhoz hasonló megoldásokkal<sup>58</sup> kombinálják (pl. görgetésre új tartalom), amelyek kihasználják az agy jutalmazási rendszerét<sup>59</sup> és függőségeket okoznak.<sup>60</sup>

2024 októberében világszerte körülbelül 5,22 milliárd közösségimédia-felhasználó volt, ami a globális népesség 63,8%-át teszi ki.<sup>61</sup> A közösségi médián töltött átlagos napi idő világszerte 2 óra 23 perc volt.<sup>62</sup> Egyre több kutatás mutat ok-okozati összefüggést a közösségi médiában töltött idő és a fiatalok mentális egészségének romlása

<sup>57</sup> Ashok Manoharan: Enhancing audience engagement through AI-powered social media automation. *World Journal of Advanced Engineering Technology and Sciences*, Vol. 11., N. 2. (2024) 150–157. <https://doi.org/10.30574/wjaets.2024.11.2.0084>

<sup>58</sup> Mattha Busby: Social media copies gambling methods “to create psychological cravings”. *The Guardian*, 8 May, 2018.

<sup>59</sup> Bhavya Kumar: Manipulating Our Brains: The Neuroethics of Social Media Addiction. August 13, 2024. <https://osf.io/preprints/osf/zx36j> <https://doi.org/10.31219/osf.io/zx36j>

<sup>60</sup> Alejandro Mujica – Charles Crowell – Michael Villano – Khutb Uddin: Addiction by Design: Some Dimensions and Challenges of Excessive Social Media Use. *Medical Research Archives*, Vol. 10. Iss. 2. (2022) 1–29. <https://doi.org/10.18103/mra.v10i2.2677>; Iina Savolainen – Atte Oksanen: Keeping you connected or keeping you addicted? Weekly use of social media platforms is associated with hazardous alcohol use and problem gambling among adults. *Alcohol and Alcoholism*, Vol. 59., Iss. 3. (2024) 1–9. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agae024>; Németh Erzsébet: A közösségi média a fogyasztó társadalom terméke. Lélektani okok és következmények. *Symbolon*, Vol. 25., No. 2. (2024).

<sup>61</sup> Global social media Statistics. <https://datareportal.com/social-media-users?utm>

<sup>62</sup> Most popular social networks worldwide as of October 2025, by number of monthly active users (in millions). *Statista*, Mar 11, 2026. <https://tinyurl.com/48p3wxhb>

között.<sup>63</sup> A mesterséges intelligenciával támogatott közösségi média az ember felett gyakorolt technológiai hatalmat növeli<sup>64</sup> azáltal, hogy átveszi az irányítást a felhasználók figyelme felett. Miközben az EU szabályozási csunamit zúdított a digitalizációra,<sup>65</sup> különös paradoxon, hogy éppen az MI segítségével függőséget okozó közösségi média nincs az EU célkeresztjében.<sup>66</sup>

#### 4. Következtetések az EU MI-szabályozása kapcsán

Miként kell tehát értékelni, hogy az EU AI Act intelligenciának hívja, ami nem az, miközben a gépnek nem ad jogokat, az csak a fejlesztőkre, forgalmazókra nézve fogalmaz meg elvárásokat?

Már a jogok megadásánál említett szocio-funkcionális álláspont jelezte, hogy a jog és társadalom kétirányú kölcsönhatásban van:<sup>67</sup> egyrészt a jognak bizonyos szempontból normatív jelleggel tükröznie kell a társadalmi folyamatokat/igényeket. Eugen Ehrlich ezért állítja, hogy a „jogfejlődés súlypontja” nem a jogalkotásban vagy a bíróságokban, hanem magában a társadalomban van.<sup>68</sup> Más oldalról (politikailag) azonban a jog(alkotó) maga is konstituálja és befolyásolja ezeket a társadalmi folyamatokat (ld. Nonet és Selznick tipológiáját a reagáló és represszív jogról). Ebből a szempontból izgalmas Bourdieu meglátása, aki szerint a jog „a megnevezés szimbolikus erejének legfőbb formája, amely megteremti a megnevezett dolgokat”.<sup>69</sup> Ehhez hasonló Sunstein meglátása (bár más kontextusban),<sup>70</sup> aki szerint a jog kifejező funkcióval rendelkezik: kijelentéseket tehet, és ezáltal alakíthatja a társadalmi jelentést és normákat.<sup>71</sup> Ezek a

<sup>63</sup> Matthew J. Woodward – Caitlin R. McGettrick – Olivia G. Dick – Mawsoof Ali – Jenni B. Teeters: Time Spent on Social Media and Associations with Mental Health in Young Adults: Examining TikTok, Twitter, Instagram, Facebook, Youtube, Snapchat, and Reddit. *Journal of Technology in Behavioral Science*, Vol. 10. (2025) <https://doi.org/10.1007/s41347-024-00474-y>; Kira E. Riehm – Kenneth A. Feder – Kayla N. Tormohlen: Associations Between Time Spent Using Social Media and Internalizing and Externalizing Problems Among US Youth. *JAMA Psychiatry*, Vol. 76., No. 12. (2019) 1266–1273. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2019.2325>

<sup>64</sup> Ambrus i. m.

<sup>65</sup> Tóth András: *A digitális átalakulás szabályozása az Európai Unióban*. Budapest, ORAC, 2024.

<sup>66</sup> A kivételt egy németországi csoportper jelenti: Jeric Alvin Cruz: TikTok and X faces class action suit for violations of DSA, GDPR and AI Act. *Medialaws*, February 19, 2025. <https://tinyurl.com/ycm7rnwa>

<sup>67</sup> „It would not be excessive to say that it creates the social world, but only if we remember that it is this world which first creates the law.” Pierre Bourdieu: The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field. *Hastings Law Journal*, Vol. 38., No. 5. (1987) 839.

<sup>68</sup> Eugen Ehrlich: *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Routledge, 2002. XX.

<sup>69</sup> Bourdieu i. m. 839.

<sup>70</sup> Sunstein érvelése nagyrészt jogi/politikai érv arról, hogy a törvényhozók mikor és hogyan használhatják megfelelően a jog expresszív képességeit. Bourdieu és Foucault elsősorban leíró társadalomelméleteket alkotnak arról, hogy a tekintélyelvű diskurzus és az intézmények hogyan működnek a hatalom formáiként.

<sup>71</sup> Cass R. Sunstein: On the Expressive Function of Law. *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 144., No. 5. (May, 1996) 2021. *Harvard Public Law Working Paper Forthcoming*. <https://doi.org/10.2307/3312647>

megközelítések kapcsolatba hozhatók a francia Foucault álláspontjával, aki szerint a diskurzusok (és fogalom alkotások) „szisztematikusan megformálják azokat a tárgyakat, amelyekről beszélnek”.<sup>72</sup>

Az MI kapcsán mindkét irányú működés megfigyelhető. Egyrészt mivel az EU AI Act redukcionista-behaviorista intelligencia-definícióját nem követi a gép jogi státuszszal való felruházása, így semmilyen más jogi magyarázó elmélet nem marad a fentiek közül, csak a politikai, foucault-i értelmű identitás-konstituálás vagy *AI-washing*,<sup>73</sup> amelynek hajtóereje a profit.<sup>74</sup> Másrészt növekvő társadalmi igény mutatkozik az *AI-companion*<sup>75</sup> irányába is. Mivel ez a jelenség társadalmi igény-vezérelt, ezért ha a jogot a politika szférájába tartozónak gondoljuk,<sup>76</sup> akkor ugyanolyan logikák mentén prognosztizálható a reagálása erre a jelenségre, mint a politikai kérdésekben általában: markánsan kirajzolódó álláspontok mentén.<sup>77</sup> Mindez rámutat a társadalom és a szabályozási tárgy közti viszonyulás keretfeltételeire, amely ebben az értelemben filozófia kérdés. Fentiek során Jákira és Weizenbaum-ra utalva már volt szó a technológia kapcsán a társadalmi/emberi viszonyulásról, mint ami meghatározó a technológia emberiség szempontjából betöltött szerepe kapcsán. Ez a meghatározó momentum a viszonyulás tárgyának metaforikus vagy analogikus karakterének függvénye. A kortárs analogikus (amely fakadhat behaviorista látszólagosságból is) helyzetekben (pl. MI vagy állatok) erodálódik az etika antropocentrizmus. A nyugati etika tradicionális antropocentrizmus (ld. *nikomakhoszi etika*, kanti etika) elvi síkon ellenáll az emberhez való hasonlóságból fakadó antropomorfizációnak (hiszen egyedül az embert tartja az etikája középpontjában), és hagyományosan a teremtett/alkotott világot szabályozott/erkölcsi kötelezettségből fakadó viszonyként kezeli. Kant „közvetett kötelesség” elve a legegyszerűbb példa erre: a teremtett természetet és az állatokat nem azért tiszteljük, mert egyenlők az emberrel, hanem azért, mert ezzel megvédjük és kife-

<sup>72</sup> Peter Armstrong: The discourse of Michel Foucault: A sociological encounter. *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 27. (2015) 29–42. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2013.10.009>

<sup>73</sup> Kaveh Waddell: The dangers of „AI washing”. *Axios*, Nov 16, 2019. <https://www.axios.com/2019/11/16/ai-washing-hidden-people>

<sup>74</sup> Vö. „Researchers typically come up with ideas and experiments that push the boundaries of AI. Industry tends to build them into products only if the innovations proposed by researchers are profitable.” Devedzie i. m. Table 3.

<sup>75</sup> MI alapú emberi kapcsolat-szimuláció személyre szabott interakciók révén, amelyek alkalmazkodnak a felhasználóhoz.

<sup>76</sup> Ld. Loughlin i. m.

<sup>77</sup> Ennek a kérdésnek gazdag irodalma van, ami bemutatja, hogy a jog gyakran követi a közvéleményben és a politikai részvételben kifejezett társadalmi igényeket, de a reagálóképesség gyakran egyenlőtlen: a társadalmi státusz és a kapcsolódó attitűdök által meghatározott csoportok eltérő módon jelenhetnek meg a politikai eredményekben, így a jog aránytalanul tükrözheti a magasabb státuszú vagy jobban szervezett választói csoportok prioritásait vagy preferenciáit. Ld. pl. „governments tend to side with the rich and prioritize their salient issues in policy making”; Denise Traber – Miriam Hänni – Nathalie Giger – Christian Breunig: Social status, political priorities and unequal representation. *European Journal of Political Research*, Vol. 61., No. 3. (2021) 368. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12456>

jezzük saját erkölcsi integritásunkat.<sup>78</sup> Ezzel szemben például a hindu hagyományban az állatokkal szembeni erkölcsi korlátozást az emberi és nem emberi élet metafizikai folytonossága támasztja alá.<sup>79</sup>

A kortárs analogikus késztetések (pl. MI, állatok kapcsán)<sup>80</sup> a viszonyulás tárgyát azonban a nyugati társadalmi gyakorlatban is erősen antropomorfizálják, miáltal a viszonyulás tárgyai emberi kapcsolati szerepkörbe kerülnek, amely társadalmi-jogi igényt (jogi-morális elismerést) keletkeztethet.<sup>81</sup> Az analógia gravitációja<sup>82</sup> miatt fokozatos az eltolódás az antropocentrikus etikától egyfajta relacionista/antropomorfizált etika felé. Ez alapján például az állatkínzás kortárs kriminalizálását az a szerep is magyarázza, amit az állatok társadalmilag és pszichikailag az emberek számára betöltenek.<sup>83</sup> Ha azonban ugyanezt a szerepet a gépek, robotok is betölthetik, akkor a gépek, robotok akár személyiségként való elismerése is felmerülhet<sup>84</sup> a jövőben, függetlenül a filozófiai, teológiai álláspontoktól, pusztán azért, hogy a politika szférájába tartozó jog reagál a társadalmi igényekre. Mindezt a folyamatot ráadásul tüzezi a tőke profitérdeke. Egyrészt az AI-rendszerek tőkeeszközök is, így „jogok” biztosítása számukra gyakran azt jelenti, hogy a tőke maga is erősebb jogokat kap.<sup>85</sup> Például az Európai Parlament 2017-es határozata felvetette a robotok elektronikus személyiségének meg-

<sup>78</sup> Lara Denis: Kant's Conception of Duties Regarding Animals: Reconstruction and Reconsideration. *History of Philosophy Quarterly*, Vol. 17., No. 4. (2000) 417.

<sup>79</sup> Ld. Christopher Key Chapple: *Nonviolence to Animals, Earth, and Self in Asian Traditions*. State University of New York Press, 1993. <https://doi.org/10.1515/9780791498774>

<sup>80</sup> „According to the argument by analogy, the greater the (relevant) similarity between myself and others the greater the support for belief in other minds.” Benham (2009) i. m. 209.

<sup>81</sup> „I have argued for a relational approach to moral status, which sees moral status as something that emerges through relations between entities.” Mark Coeckelbergh: The Moral Standing of Machines: Towards a Relational and Non-Cartesian Moral Hermeneutics. *Philosophy & Technology*, Vol. 27., No. 1. (2014) 64. <https://doi.org/10.1007/s13347-013-0133-8>

<sup>82</sup> Ennek bizonyos értelemben hajtóereje lehet az individualizáció, amely a társaság iránti igényt olyan kapcsolati élmények felé tereli, amelyek jobban kontrollálhatók, kevésbé kockázatosak, alacsonyabb reciprocitás fokúak és könnyebben személyre szabhatók. (Ld. Kim Malfacini: The impacts of companion AI on human relationships: risks, benefits, and design considerations. *AI & Society*, Vol. 40., No. 7. (2025) 5527–5528. <https://doi.org/10.1007/s00146-025-02318-6>).

<sup>83</sup> Ld. Frank R. Ascione – Kenneth J. Shapiro: People and animals, kindness and cruelty: Research directions and policy implications. *Journal of Social Issues*, Vol. 65., N. 3. (2009) 569–587. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2009.01614.x>

<sup>84</sup> „Article explores whether projecting emotions onto objects could lead to an extension of limited legal protections to robotic companions, analogous to animal abuse laws.” Kate Darling: Extending Legal Protection to Social Robots: The Effects of Anthropomorphism, Empathy, and Violent Behavior Towards Robotic Objects. *We Robot Conference 2012, University of Miami*. 2012. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2044797>

<sup>85</sup> Abeba Birhane – Jelle van Dijk – Frank Pasquale: Debunking robot rights metaphysically, ethically, and legally. *First Monday*, 2024. <https://doi.org/10.5210/fm.v29i4.13628>

teremtését.<sup>86</sup> Másrészt az AI a kapitalizmus ügynökeként működik,<sup>87</sup> és az emberek technológiához fűződő antropomorfizált kapcsolatát kizsákmányolja.<sup>88</sup> Az AI-t úgy fejlesztik és természetesen népszerűsítik/reklámozzák, hogy ez a kizsákmányolás a lehető leghatékonyabban történjen, ezért a fejlesztők kifejezetten támaszkodnak az antropomorfizálásra,<sup>89</sup> ide értve az elnevezést,<sup>90</sup> az emberek helyettesíthetőségére,<sup>91</sup> az intelligencia alátámasztására, az MI esetleges érzelmeire vonatkozó nyilvános kommunikációt és szakmai-tudományos diskurzust. Jaki már az 1950-es és 1960-as évek újságjait és tudósait is felidézte, akik lelkesen támogatták a gondolkodó gépeket.<sup>92</sup> Maga a kifejezés is a kapitalista szándékot tükröz. „Biztosak vagyunk benne, hogy továbbra is „intelligenciának” akarjuk nevezni azt, ami nem intelligencia? [...] vajon ennek a szónak, amely olyan fontos és olyan emberi, a helytelen használata nem jelent-e máris a technokratikus hatalomnak való meghódolást?”<sup>93</sup>

<sup>86</sup> European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). OJ C 252, 18.7.2018., pp. 239–257.

<sup>87</sup> Dalia Renzullo: Anthropomorphized AI as Capitalist Agents: The Price We Pay for Familiarity. Montreal AI Ethics Institute, October 14, 2019. <https://tinyurl.com/yhbt4nms>

<sup>88</sup> L.d. James Muldoon – Jul Jeonghyun Parke: Cruel companionship: How AI companions exploit loneliness and commodify intimacy. *New Media & Society*, 2025. <https://doi.org/10.1177/14614448251395192>

<sup>89</sup> Renzullo i. m.

<sup>90</sup> Iris van Rooij – Olivia Guest – Federico Adolfi – Ronald de Haan – Antonina Kolokolova – Patricia Rich: Reclaiming AI as a theoretical tool for cognitive science. *Computational Brain & Behavior*, Vol. 7. (2024) 618. <https://doi.org/10.31234/osf.io/4cbuv>

<sup>91</sup> Uo.

<sup>92</sup> Jaki i. m. 16.

<sup>93</sup> *Address of Pope Francis to Participants in the International Conference of the „Centesimus Annus Pro Pontifice” Foundation*. Roma, The Holy See, 22 June 2024. <https://tinyurl.com/mbdkzdc3>